

Toegangsprijzen voor culturele activiteiten en de cultuurbetaalkaart

Advies van de Raad voor Cultuur

Probleemstelling

Algemeen wordt erkend dat toegangsprijzen voor deelname aan culturele activiteiten geen hinderpaal mogen vormen voor deelname voor om het even wie. Hierbij wordt dan verwezen naar Art. 23 van de Belgische Grondwet dat stelt dat iedere burger 'het recht (heeft) op culturele participatie en maatschappelijke ontplooiing'. Het gaat m.a.w. om een democratisch recht. Bovendien hebben de opeenvolgende Armoederapporten duidelijk aangetoond dat culturele uitsluiting minstens zo erg is als om het even welke andere vorm van uitsluiting en dat culturele participatie geen 'luze' zou mogen zijn, ook niet als men arm is. Toch stellen we vast dat in de praktijk niet iedereen op dit recht aanspraak kan maken, ook al is er een openbare culturele sector waarvoor een inclusieve inzet een voor de hand liggende doelstelling is. Het moge duidelijk zijn dat het voorliggende advies uitdrukkelijk vanuit de kant van de consument dient begrepen te worden. De invloed van de producent op de prijssetting evenals Sabam, billijke vergoeding, hoge huurprijzen van zalen, taksen...worden hier buiten beschouwing gelaten.

Doelgroepen

Participatie aan culturele activiteiten kan voor uiteenlopende groepen een probleem zijn, deze kunnen gevat worden onder de noemer 'maatschappelijk kwetsbare groepen'. Dit zijn: 'Alle groepen die zich op één of andere manier in een kwetsbare positie bevinden, zij het omwille van financiële, lichamelijke, sociale en andere redenen' (zie Ine Vos in 'Cultuurparticipatie en maatschappelijk kwetsbare groepen'). Hiertoe worden gerekend: personen met een laag inkomen, alleenstaanden met kinderen, laaggeschoolden, laaggeletterden, allochtonen, gehandicapten, vereenzaamde ouderen, jongeren in een precaire situatie,...

Daarnaast kan echter ook de vraag worden gesteld naar de mate waarin andere groepen in onze maatschappij participeren aan culturele ontwikkeling. In welke mate laten bv. decision makers zich erdoor leiden? In welke mate participeren politici, intellectuelen, industriëlen...De basisvraag dient dus algemeen gesteld te worden. Zoals de Raad het in zijn VRT-advies formuleerde: het is noodzakelijk om alle bevolkingssegmenten zoveel mogelijk in direct contact te blijven brengen met de hele breedte van mogelijke codes, inhoud en contexten. Vraag is of dan een percentage sociologische mix dient te worden nagestreefd, of een sociologische mix tout court. Deze twee vraagstellingen leveren andere oplossingsrichtingen aan. In de eerste komt men snel tot een werken naar een grootste gemene deler, in de tweede naar grote inspanningen – wellicht grotere dan er in het verleden werden gedaan – om complexe codes, inhoud en contexten maximaal toegankelijk te omkaderen, om omgevingsvoorwaarden te scheppen.

Financiële ...en andere drempels slopen

Zoals hoger aangegeven gaat het bij het al of niet participeren niet enkel om financiële drempels. Andere drempels spelen een minstens even grote rol, het kan dan gaan om inhoudelijke drempels (het 'verwerken' van culturele inhoud), status ('is dit wel voor mij?'), praktische belemmeringen (tijd, mobiliteit, kinderopvang, tijdstip), omkaderende informatie (toegankelijk, begrijpbaar) of het al dan niet geadresseerd worden. Wat is de wenselijke verhouding tussen een 'vast' publiek en passanten die door hun passage kennis nemen van codes, inhoud en contexten waarmee men

niet vertrouwd is? Als het tweede belangrijk is, dient de externe en interne communicatie niet op efficiënte maar op culturele diversiteit te worden gericht.

Dit betekent dat de optie om de toegangsprijzen onder de loep te nemen, maar een fragment van oplossing kan betekenen voor een bredere participatie en een bredere participatievraag.

Als de cultuursector hierop aangesproken wordt is het ook duidelijk dat deze maar kan ingrijpen op bepaalde elementen: de toegangsprijzen (alle vormen van kortingen en/of faciliteiten), de praktische belemmeringen (tijdstip van activiteit, openingsuren, eventuele kinderopvang,...) en deels inhoudelijke drempels vergemakkelijken door een andere interne en externe communicatie (via informatie, bepaalde vormen van toeleiding en omkadering).

Op fundamentele drempels heeft de sector geen of veel minder vat, bvb. lage inkomens (het hele probleem van inkomensherverdeling), algemene culturele kennis en vorming en interesse waarbij het onderwijs een bijzondere taak heeft, het mobiliteitsprobleem (de concrete bereikbaarheid van heel wat instellingen), e.a.

Toegangsprijzen en cultuurbetaalkaart

Als we tegen deze achtergrond het aspect 'toegangsprijzen' eruit lichten, moeten we vaststellen dat er al een hele reeks maatregelen bestaat die de participatie kunnen bevorderen.

Een greep uit het bestaande:

- Algemeen geldende kortingen: kinderen (-12 jaar), jongeren (-26 jaar via CJP of met studentenkaart), 60+, groepen
- Bijzondere kortingen: gezinnen (familievoorstellingen), scholen, abonnementen/reeksen
- Cultuurwaardebon (vb. Brussels Hoofdstedelijk Gewest), waarbij de overheid een tussenkomst voorziet en zo de toegangsprijs drukt om vooral meer kwetsbare groepen te bereiken
- Cultuur reductiekaart Stad Gent (en nog andere steden/gemeenten), vergelijkbaar met de cultuurwaardebon
- OCMW-initiatieven (en tussenkomsten) verwijzend naar het KB van 2004 betreffende maatregelen ter bevordering van de maatschappelijke participatie en de culturele en sportieve ontplooiing van de gebruikers van de dienstverlening van de OCMW's.
- Eigen kortingen (ook via abonnementen, bepaalde 'passen') van grote en kleine instellingen en huizen: om bepaalde doelgroepen te bereiken/te stimuleren tot deelname, om een bepaald programma te promoten en/of bekend te maken, om kennismaking met andere genres te bevorderen, enz.
- Gratis tickets voor leerkrachten
- Goedkope filmtickets op bepaalde dagen/tijdstippen
- Bepaalde 'passen' waarmee men een dag of weekend een hele waaier van activiteiten kan meepikken (Festivalhappening van FvV, Het Groot Beschrijf Brussel, Culturama Leuven,...)
- Sommige culturele activiteiten zijn gratis, zoals de Open Monumentendag of de erfgoeddag, cultuurmarkt, straattheaterfestivals, stoeten (Zinnekeparade), kunstwerkenparcours, enz.
- Sommige culturele sites zijn gratis: monumenten, bepaalde musea
- En...

Hieruit kunnen we afleiden dat er heel wat mogelijkheden zijn om minstens vanuit financiële kant belemmeringen tot participatie weg te werken.

Wat is van hieruit de meerwaarde van de cultuurbetaalkaart?

Algemeen en louter **technisch-financieel** gezien zou men kunnen stellen dat één kaart een oplossing kan bieden, op maat van de gebruiker gesneden, waarbij hij/zij autonoom kan beslissen waaraan hij/zij participeert, waar en wanneer.

Een **aantal bedenkingen** dringt zich op.

- Moet dit centraal, van bovenaf geregeld worden, met alle **administratieve rompslomp** die erbij komt kijken (vb. iemand is in een bepaalde periode werkloos, heeft dus recht op een bepaalde reductie, maar vindt na enkele maanden werk en komt in een nieuwe categorie terecht, wat dus moet gemeld worden, enz.). Een ‘individuele’ kaart moet dus ook ‘individueel’ aangepast worden. En...hebben we echt behoefte aan nog een ‘kaart’?
- Een uitzondering zou kunnen gemaakt worden voor het **OCMW-cliënteel** binnen het hoger vermelde KB van 2004, omdat het hier gaat om een duidelijk afgebakende groep waarvoor één maatregel geldt en dit voor alle OCMW’s in Vlaanderen.
- Welke meerwaarde biedt die kaart om een antwoord te geven op de hoger gestelde **‘drempels’**? De participatie van bepaalde groepen wordt immers beknot door de vele andere factoren waarbij organisaties, instellingen veel beter geplaatst zijn om ‘contextueel’ het participatieproces te benaderen en geëigende initiatieven te ontwikkelen om in samenspraak met lokale partners, die mensen te bereiken. Het initiatiefrecht van overheden (steden, gemeenten), van instellingen en organisaties om de participatie te bevorderen, kan in deze enkel ondersteund worden.
- De zgn. **‘wirwar’** aan mogelijkheden moet allicht niet overroepen worden, hij lijkt eerder vanuit vogelperspectief te gelden, veel minder vanuit een plaatselijke situatie. Bovendien geldt hierbij dat overheden, instellingen, organisaties veel duidelijker moeten **communiceren** over **welke faciliteiten** geboden worden, **door wie** en **waar** men hiervoor terecht kan. De plaatselijke netwerken moeten die communicatie mee ondersteunen en bevorderen. Een centraal infopunt kan allicht in bepaalde gemeenten overwogen worden, maar ook dan blijft de communicatie het centrale gegeven.
- Onderzoek heeft uitgewezen (zie in dit verband Katrien Lauwerysen en Jan Colpaert in ‘Cultuurkijker. Atlas podiumkunsten Vlaanderen. Een geografische analyse’) dat een relatief klein percentage van het (potentiële) publiek zich (ver) verplaatst voor bepaalde culturele activiteiten, de cultuurbetaalkaart zal dat allicht slechts in beperkte mate beïnvloeden, mede omdat hier ook de concrete belemmeringen als mobiliteit, tijdstip, enz. zullen spelen. Het zou interessant zijn om hieromtrent nader onderzoek te verrichten.
- Meer specifiek moet allicht ook het hele debat over de prijs van cd’s en het downloaden van muziek (bijzonder belangrijk voor de jongeren) eens grondig gevoerd worden en afgerond met een wetgevend initiatief. Het voorstel geformuleerd door de Vlaamse Jeugdraad in zijn Memorandum, waar met name gepleit wordt voor een belastingverlaging van 21 naar 6 %, moet in overweging genomen worden.

Adviezen

1. De cultuurbetaalkaart:

Dit is een interessante piste, maar vooraleer ze in te voeren is grondig denk- en onderzoekswerk noodzakelijk, zowel binnen de sector als bij de doelgroepen. In eerste instantie pleit de Raad voor Cultuur eerder voor een werking die bottom up is, waarbij lokaal en interlokaal initiatieven op elkaar worden afgestemd. Op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap lijkt eerder een monitoring- en stimuleringsfunctie wenselijk, waarbij bestaande initiatieven worden in kaart gebracht en ‘best practices’ bekend gemaakt.

2. Toegangsprijzen:

- De Raad pleit voor **autonomie** van de verschillende overheden (steden/gemeenten), van instellingen en organisaties, om initiatieven te ontwikkelen om de participatie van bepaalde groepen te bevorderen, vanuit hun specifieke context.
- **De Raad pleit voor een streven naar betere communicatie** over bestaande toegangsprijzen en kortingsystemen. Dit is noodzakelijk voor elke actor, deze moet in aangepaste vorm gebeuren en moet iedere (potentiële) gebruiker/geïnteresseerde kunnen bereiken.
- **De Raad pleit voor grondig onderzoek** naar effecten van kortingen op participatie aan cultuur in de ruimste betekenis. Hierbij moet niet enkel gedacht worden aan cultuurparticipatie buitenshuis (in theaters, cultuurcentra, enz.) maar ook aan het hele gamma aan (commerciële) voordeelaanbiedingen in kranten en tijdschriften voor cd's, dvd's, concerten, en dergelijke. Daarnaast dient participatie niet enkel gedacht in termen van consumptie, maar ook in termen van een belang dat gehecht wordt aan culturele manifestaties.
- De Raad pleit voor een **verlaging van de BTW-voet voor nieuwe cd's en dvd's** van 21 naar 6 %, voor een vrijstelling van auteursrechten voor publieke niet-commerciële doeleinden en voor een **kopieerrecht van cd's en dvd's voor educatieve en sociaal-culturele activiteiten.**

Iris Van Riet
Secretaris

Bart De Baere
Voorzitter